

**Ministerieel besluit tot voorlopige aanduiding van de ankerplaats
"Kluisbos, Faluintjes en abdij van Affligem" te Aalst (provincie Oost-
Vlaanderen) en te Affligem (provincie Vlaams-Brabant)**

DE VLAAMSE MINISTER VAN BESTUURSZAKEN, BINNENLANDS BESTUUR,
INBURGERING, TOERISME EN VLAAMSE RAND,

Gelet op het decreet van 16 april 1996 betreffende de
landschapszorg, gewijzigd bij de decreten van 21 oktober 1997,
18 mei 1999, 8 december 2000, 21 december 2001, 19 juli 2002,
13 februari 2004, 10 maart 2006, 16 juni 2006 en 27 maart 2009;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 13 juli 2009
tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de
Vlaamse Regering, gewijzigd bij besluit van 24 juli 2009,

BESLUIT:

Artikel 1. "Kluisbos, Faluintjes en abdij van Affligem" te Aalst (provincie Oost-Vlaanderen en te Affligem (provincie Vlaams-Brabant) wordt voorlopig aangeduid als ankerplaats overeenkomstig de bepalingen van het decreet van 16 april 1996 betreffende de landschapszorg, gewijzigd bij de decreten van 21 oktober 1997, 18 mei 1999, 8 december 2000, 21 december 2001, 19 juli 2002, 13 februari 2004 en 10 maart 2006, 16 juni 2006 en 27 maart 2009.

Art. 2. § 1. Het algemeen belang dat de aanduiding verantwoordt, wordt door het gezamenlijk voorkomen en de onderlinge samenhang van de volgende intrinsieke waarden gemotiveerd:

1° natuurwetenschappelijke waarde:

Het reliëf van de ankerplaats bestaat uit een snelle afwisseling van heuvelkammen met zachte hellingen en brede valleien, karakteristiek voor het gebied tussen Zenne en Dender. De natuurwetenschappelijke waarde binnen het gebied wordt in hoofdzaak bepaald door de aanwezigheid van ecologisch waardevolle oude bossen met typische flora en enkele voor het landschap beeldbepalende beekvalleities

waaronder de meanderende Molenbeek in het gebied de Faluintjes met haar zijbeken.

De naam Steense Beek verwijst naar de aanwezigheid van kalkzandsteen in de ondergrond, die door de abdijs op verschillende locaties werd ontgonnen.

Aan de voet van de steilrand van het Kluisbos bevinden zich enkele bronnen met kalkhoudend water.

Het gebied bevindt zich op de overgang van de leemstreek naar de zandstreek, die duidelijk herkenbaar is en een markante terreinovergang vormt in het landschap. De leemgronden zijn zeer vruchtbaar.

2° historische waarde:

De Sint-Pieters en Paulusabdij van Affligem werd in 1083 gesticht door ridders en verkreeg in 1086 de bevestiging van de wereldlijke en kerkelijke instellingen. De abdijs werd opgericht op het grondgebied Meldert, aan een kruising van wegen die aan de rand van een woud lagen dat zich uitstrekte richting Moorsel en Meldert en die men het Ascerholt noemde.

De abdijs werd strategisch ingeplant op het grensgebied tussen Vlaanderen en Brabant en had de pacificatie en ontwikkeling van dit grensgebied tot doel.

Bovendien was de abdijs een economisch belangrijk centrum, waardoor ze uitgroeide tot een van de belangrijkste abdijen in de Lage Landen. Gedurende haar bestaan werd de abdijs verscheidene malen vernield en heropgebouwd, de laatste maal gebeurde dit na de Franse revolutie.

De heropbouw van de abdijs startte toen pas in 1868. Van de oorspronkelijke middeleeuwse gebouwen zijn er nu slechts enkele sporen overgebleven, zoals de ruïnes van de abdijkerk uit 1128. Het Bisschoppenhuis is de voornaamste getuigenis van de abdijs voor het Franse bewind.

Het huidige Kluisbos ten westen van de abdijs, was op de Kabinetskaart van de Ferraris aangeduid onder de benaming "Afflighem Bosch", het werd tijdens de Franse revolutie bijna totaal ontgonnen, doch een deel was maar kortstondig in ontginning, zodat het snel weer aangroeide tot het huidige Kluisbos. De valleibosjes en broekbossen werden hierbij vrijwel volledig gespaard en in hoofdzaak de nattere gronden werden heraan geplant. Het beheer in het bos bestond tot de 18de eeuw voornamelijk uit middelhoutbeheer met hier en daar een hakhoutperceel, waarbij langs deze hakhoutpercelen en dreven gras gesneden werd. Dit beheer zorgde ervoor dat het bos in stand gehouden werd als een open bos.

In tegenstelling tot het oorspronkelijke bos verscherpte de grens tussen het bos en het cultuurland sterk door bemesting en het verdwijnen van het hakhoutbeheer.

De huidige Kluiskapel gelegen aan de Kluisdreef werd in 1758 gebouwd, doch in 1835 werd het bouwvallige gedeelte (het schip) gesloopt zodat nu alleen het hoofdkoor overblijft en een toen nieuw gebouwd portaal. De Kluiskapel bouwt voort op een Kluis of Cella die teruggaat tot de 8ste eeuw en dat toebehoorde aan de abdijs van Lobbes. Nabij deze kapel is er een bron midden in het bos. Aan deze bron worden helende eigenschappen toegeschreven.

Het oudste deel van de Kluisrouter wordt gekenmerkt door een nog gave, smalle en langgerekte parcelering.

Het gebied de Faluintjes ten noorden van de abdijs betrof op de Kabinetskaart van de Ferraris eveneens een nog uitgestrekt boscomplex (Coventshouw Bosch), dat deel uitmaakte van dit Affligembos. Het toponiem "Kloosterbos" dat men terugvindt op de

topografische kaarten is hierbij een verwijzing van de verbondenheid van dit gebied met de abdij. De dreven die het gebied doorkruisen werden in 1637 door de abdij aangelegd bij de wederopbouw van de abdij. Vandaag beperkt de bebossing in dit gebied zich tot de beekvalleien en enkele nog overblijvende verspreide bosjes.

Ander bouwkundig erfgoed binnen de ankerplaats is het waterkasteel van Moorsel dat een renaissance waterslot met neerhof betreft, gelegen in een ommuurd park in landschapsstijl op de zuidflank van de Eksterenberg. Het kasteel werd in 1521-1526 gebouwd als slot van de heerlijkheid Moorsel, in opdracht van de abt van Affligem. In 1564 kwam het in handen van de graven van Hoorne en in 1636 werd het tot baronie verheven. In die periode werd het kasteel grondig onder handen genomen, doch de algemene indeling bleef bewaard.

Belangrijk voor de geschiedenis van de streek is echter ook de hopteelt. De teelt en handel in hop gaat hierbij zeker terug tot de 16de eeuw, waarbij reeds in 1516 de Sint-Rochusgilde werd opgericht als gilde van de hophandelaars. Sint-Rochus werd hierbij gekozen als beschermheilige van de hopteelt, de aanwezigheid van de Sint-Rochuskapel aan de Nedermolenstraat te Meldert verwijst hiernaar.

Deze teelt was bovendien zo belangrijk voor de streek dat de opbrengst in de 17de eeuw meer was dan de helft van de Europese opbrengst. Samen met de streek rond Poperinge bleef dit gebied tot in de 19de eeuw een van de twee belangrijkste hopcentra in Vlaanderen en zijn ze dit in feite nog steeds hoewel de teelt in beide streken nu zo goed als verdwenen is. Deze verdwijning werd vooral ingezet sinds de helft van de twintigste eeuw door de toenemende concurrentie uit het buitenland en door de arbeidintensiteit die deze teelt nog weinig rendeerbaar maakt

3° esthetische waarde:

De ligging van de abdijen op heuvels maakt dat zij als bakken fungeren in het landschap, waardoor het open houden van de zichten of vistas op deze bakens heel belangrijk is.

De aanwezigheid van grote boscomplexen in een open landschap met blok- tot strookvormige percelering en de afwisseling van weiden, akkers en bospercelen maken dat het landschap gecompartmenteerd is. De valleitjes die in het landschap voorkomen zijn relatief diep ingesneden. Het waterkasteel te Moorsel vormt een mooi ensemble van kasteel met park.

Er komen nog steeds verschillende percelen voor waarop de vroeger zo roemrijke en door de metershoge staken beeldbepalende hop geteeld wordt.

4° sociaal-culturele waarde:

De Sint-Pieters- en Paulusabdij was in het Ancien régime uitgegroeid tot de belangrijkste abdij van de Lage Landen en is momenteel de enige Vlaamse benedictijnenabdij die bijna duizend jaar na haar stichting nog steeds door benedictijnen wordt bewoond.

De abdij beschikt over een zekere befaamdheid omwille van haar culturele uitstraling en rijke verzameling van munten, handschriften en kunstvoorwerpen.

In de abdij werden talrijke belangrijke persoonlijkheden begraven waaronder Antonius Sanderus in 1664, die bekend was omwille van zijn gedetailleerde afbeeldingen van kastelen en abdijen, maar ook talrijke leden van de hertogelijke familie die hier reeds sinds de 12de en 13de eeuw begraven werden.

Aan de Kluiskapel kan men een bron terugvinden, die volgens het volksgeloof naast geneeskraft voor blinden, ook vruchtbaarheidbevorderend eigenschappen toegeschreven wordt.

De hopvelden welke meestal op zand- en leemgronden met een gunstige drainering aangetroffen worden, waren zeer talrijk aanwezig in dit gebied, gezien het tot de belangrijkste hopcentra in Europa en Vlaanderen behoorde naast Poperinge.

De bierbrouwers (vroeger de abdijen) gebruikten al van oudsher de hopbel met zijn bittere etherische olie lupuline om de aangename bittere smaak aan het bier te geven. Naast de abdijen ging de hopteelt echter ook een belangrijke rol spelen voor de bierbrouwers in de streek maar ook voor de Brusselse bierbrouwers, die hun hop uit de streek introkken.

Het belang van de hopteelt voor het gebied wordt benadrukt door de hopheilige Sint-Rochus, waarvoor een kapel opgetrokken werd langs de Nedermolenstraat.

Het Affligems abdijsbier speelt nog steeds een belangrijke rol voor het imago van het gebied.

5° ruimtelijk-structurerende waarde:

Het gebied bevindt zich op de overgang van de leemstreek naar de zandstreek, die door een snelle afwisseling van heuvelkammen met zachte hellingen en brede noordzuidgerichte beekvalleien duidelijk herkenbaar is en een markante terreinovergang vormt in het landschap.

Deze beekvalleien zijn hierbij meestal bebost.

Op het hoogste punt van deze ankerplaats ligt de Abdij van Affligem, een imposant gebouwencomplex dat tot ver in de omgeving te zien is door haar verheven ligging.

De abdij vormt hierdoor een baken met sterke uitstraling op de streek.

De Faluintjes, die ten noorden ervan gelegen zijn, liggen voornamelijk onder weiland met hier en daar een bosperceel en akkers waarop de nog voor de streek typerende hop geteeld wordt. De Faluintjes worden gekenmerkt door een golvend reliëf dat afdaalt naar de beekvalleitjes. De belangrijkste beek is de meanderende Molenbeek die richting Moorsel stroomt, waar men het imposante waterkasteel van Moorsel aantreft.

Een andere imposant gebouwencomplex in het gebied is de abdij Maria Mediatrix die aan de rand van het Kluisbos en Kluisouter op de Potaardeberg gelegen is. Deze abdij ligt langsheen de Kluisdreef, waar men in het zuiden van deze dreef ook de Kluiskapel, met een klein gehucht van eenvoudige huisjes aantreft.

De Kluisouter is een open ruimtecridor met lokaal gaaf gebleven smalle langgerekte percelering en is vrij scherp begrensd ten opzichte van het gesloten Kluisbos. De noordzuidgerichte steilrand (Kluisdreef) is eveneens een markante terreinovergang binnen deze ankerplaats.

De dreven die bij de heropbouw van de abdij aangelegd werden zijn nog steeds sterk structurerend voor het gebied.

Het landgebruik heeft in het gebied een sterke samenhang tussen de natuurlijke gesteldheid en het bodemgebruik, waardoor het op enkele kleine uitzonderingen na als grondgebonden mag bestempeld worden.

§ 2. De landschapskenmerken die typisch zijn voor de ankerplaats, met inbegrip van de ruimtelijke kenmerken die eigen zijn aan de waarden zijn de volgende:
Per deelgebied van de ankerplaats, zoals aangeduid op de kaart 2 in bijlage.

1. Het Kluisbos en de Kluisrouter:

- a) historisch broekbos met typerende flora, als overblijfsel van het vroegere uitgestrekte Affligembos met licht golvend reliëf afhellend naar het westen;
- b) noordzuidgerichte steilrand met aan de voet enkele bronnen met eerder kalkhoudend water;
- c) abdij Maria Mediatrix uit het begin van de 20ste eeuw, met park, kerkhof, boomgaard en gebruiksgronden gelegen op de Potaardeberg;
- d) Kluisrouter als open router bestaande uit een complex van graslanden en akkerlanden, oudste deel van de router met smal en langgerekte percelering;
- e) oostwaarts licht golvend reliëf afhellend van de Kluisrouter richting vallei van de Steense Beek;
- f-) aanwezigheid van de nog deels met knotbomen beboomde Kluisdreef op een rug in het landschap en verbinding makende tussen de Aalstersedreef en de Kluiskapel in het Kluisbos;
- g) de Aalstersedreef als verbinding tussen de abdij en de stad Aalst, ontstaan in 1637 als in oorsprong beboomde dreef. Ze vormt een scheiding tussen de Faluintjes en de Kluisrouter;
- h) aanwezigheid van een bron ter hoogte van de kapel;
- i) Kluiskapel als kerkelijk erfgoed aan de rand van het Kluisbos te Hekelgem – Kluisdreef z.nr., beschermde monumenten,
- j) -gehucht met negentiende eeuwse éénlaagse woningen bij de Kluiskapel en Kluishofje, Kluisdreef, oudste deel Kluisrouter, laaggelegen broekbos, recente weilanden, beschermd als dorpsgezicht.

2. De onmiddellijke omgeving van de Abdij van Affligem:

- a) relict van een historisch imposant abdijcomplex gelegen op een heuvelrug in het landschap, waarbij door deze verhoogde ligging de abdij een baken is in het landschap;
- b) vrij vlakke open router ten oosten van de abdij onder akkerland;
- c) sterk afhellend gebied ten westen van de abdij richting Weimeersbeek, met kleine bosjes, graslanden, vijverrelicten en akkers met lokaal nog het voorkomen van de vroeger voor de streek typerende hopteelt;
- d) 19de eeuwse romantische tuinaanleg ter vervanging van de vroegere formele tuinaanleg en 20ste eeuwse modernistische aanpassingen;
- e) groene evocatie van het koor van de verdwenen abdijkerk door een halfronde, licht olopende parterre met kronkelende buxushaagjes en een kruisbeeld de Calvarie genoemd;

- f) kunstmatige spelonk met neogotische piëta uit het interbellum, opgetrokken uit puin van de oude abdij;
- g) twee lindedreven van geknotte Hollandse linde tussen het kloostercomplex en de boerderij en -haaks hierop –een tweede lindedreef in oostelijk richting;
- h) ommuurde moestuin;
- i) monumentale notelaar (*Juglans regia*) achter de Sint-Benedictuspoort als relict van de formele tuin;
- j) begraafplaats;
- k) rijk aan archeologie uit het steentijdperk en de romeinse en middeleeuwse periode, met voor de middeleeuwse periode meer specifiek karolingische vondsten;
- l) ruïnes van de abdijkerk uit 1128 te Hekelgem – Abdijstraat z.nr., de Sint-Benedictuspoort te Hekelgem – Abdijstraat z.nr. en het Bisschoppenhuis uit 1720 te Hekelgem – Abdijstraat z.nr., beschermde monumenten;
- m) Hekelgem – Abdijstraat z.nr., Neogotische kloostervleugel, Art Deco zwemende bijgebouwen uit het interbellum, kerktoren uit 1954 en zaalkerk uit 1972, niet geïnventariseerd bouwkundig erfgoed.

3. De Faluintjes met het Kloosterbos en Klarhaag:

- a) het betreft een golvend gecompartmenteerd vrij open landschap met blok- en strookvormige percelering;
- b) het gebied bestaat uit graslanden en akkers, met lokaal verspreide bosjes die vroeger deel uitmaakten van het Coventshouw Bosch of Kloosterbos;
- c) de aanwezigheid van oude bosjes met typische flora;
- d) hopteelt op staken en liggend, als relict van de vroegere voor de streek belangrijke en typerende landbouwteelt;
- e) het reliëf van het gebied helt af in de richting van de beekvalleien waarbij deze helling vergroot naarmate men de beek nadert. De beekvalleien doorsnijden het gebied;

- f) aanwezigheid van noordzuidgerichte trage onverharde verbindingswegen met lokaal nog een dreef karakter en lichte uitholling. Deze wegen betreffen verbindingswegen gericht op de abdij zoals de Affligendreef die ontstond rond 1637 en de abdij verbindt met de Klarhaagstraat te Meldert. Zelf worden deze wegen met elkaar verbonden door oost-west gerichte verbindingswegen;
- g) open kouter nabij Klarhaag, afhellend richting Molenbeekvallei;
- h) gesloten hoeve te Aalst (Meldert) - Klarhaagstraat 1, niet geïnventariseerd bouwkundig erfgoed.

4. De Vallei van de Molenbeek met haar zijbeken:

- a) hiertoe behoren de waterlopen Molenbeek, Geerbeek, Meersbeek, Steense Beek en Weimeersbeek. De Molenbeek wordt gekenmerkt door een diepe insnijding en sterke meandering;
- b) de valleien van deze beken zijn meestal vrij smal en sterk ingesneden;
- c) de beekvallei bestaat uit soortenrijke graslanden en elzenbosjes, vaak onder populier;
- d) de bosjes in de valleien betreffen in hoofdzaak oud bos en worden gekenmerkt door een voor een dergelijk bos typerende flora. Deze bebossing is het sterkst langs de zijbeken van de Molenbeek, langs de Molenbeek zelf betreft het meer grasland;
- e) de graslanden zijn permanente natte graslanden;
- f) openbare voetweg langs de Molenbeek die de verbinding vormt tussen Meldert en het kasteel van Moorsel en aansluit op de Affligemdreef naar de abdij.

5. Het waterkasteel van Moorsel en de Waverse bossen:

- a) De Waverse bossen richting Molenbeekvallei;
- b) Een dreef richting Molenbeekvallei en aansluitende op het pad langs de Molenbeek;
- c) Het koor, de kruisbeuk en de toren van de Sint-Martinuskerk te Moorsel en de uitbreiding tot het gebouw in zijn geheel – Kerkstraat zonder nummer, de pastorie met tuin en kapel te Moorsel – Kerkstraat 1, het renaissance waterkasteel – Opwijksesteenweg z. nr., beschermd als monument;
- d) kasteelhoeve ten Z-W van het kasteel te Moorsel– Opwijkse steenweg 2, aanhorigheden van het kasteel schuur te Moorsel – Opwijkse steenweg z.nr., geïnventariseerd bouwkundig erfgoed;
- e) Kapelaanswoning te Moorsel – Opwijkse steenweg 8, niet-geïnventariseerd bouwkundig erfgoed.

Art. 3. De aflijning van de ankerplaats op schaal 1/25.000 wordt weergegeven op het plan als bijlage.

Brussel, 16 FEB. 2010

Vlaams Minister van Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering, Toerisme en Vlaamse Rand

Geert Bourgeois